

הפורעניות (ראה לשון הכלבו וד"מ ורמ"א שע"ו². והטעם דע"י שאומר הקדיש, והצבור עונה אחריו "יהא שמי' רבא מברך כו' " מתקדש שמו הגדול בעולמות העליונים ומתכפר גם עון חה"ש התמור מכל. דהא יש ד' חלוקי כפרה : א) עבר על עשה כו' תשובה מכפרת מיד. ב) עבר על ל"ת תשובה תולה ויוהכ"פ מכפר. ג) עבר על ל"ת של ח"כ או ח"מ תשובה ויוהכ"פ תולין ויסורין ממרקין. ד) עבר על חה"ש תשובה ויוכ"פ ויסורין תולין ומיתה ממרקת (יומא פ"ו). ושמא לא זכה הנפטר לעשות תשובה הנה אמירת הקדיש, מבנו (ובשיעור ידוע גם מקרובו או שכירו) שאומרים לעי"נ — מועיל קדוש שמו, ע"י אמירת הקדיש ושהצבור עונה איש"ר כו' — לכפר לו גם עון חלול השם³.

ויש בהקדיש גם מצדוק הדין, דהאבל עלול מתוך מרירות הלב להרהר ח"ו אחר מדותיו, ובאמרו יתגדל ויתקדש כו' ה"ה מקבל דין מלכות שמים שכל משפטיו אמת וצדק (ולהלן סעי' ו' ב' אמרנו שזוהי כונת "בעלמא די ברא כרעותי"). וצדוק הדין מקדש שמו יתברך.

ומה"ט נקרא בשם "קדיש" (כמס' סופרים פט"ז ופי"ט ופכ"א ובילקוט ובפי הגאונים והפוסקים) משום שעל ידו מתקדש שמו הגדול. וזהו תקון האדם. ב) והנה ברוב המקורות של המעשה הגז' מסופר שאמר הבן לפני הצבור "ברכו" (כ"ה במס' כלה רבתא, ובתנא דב"א זוטא ועוד). [ובזו"ח רות נאמר "ואוליף לי מקרא וצלותא ומשנה וכו'"]. ואילו הפוסקים הביאו המעשה לאמירת "קדיש" (והכלבו והב"י הוסיפו גם להפטיר בנביא). וכנראה משום שקודם ברכו הלא

אבל ה"קדיש" הוא כלו שבח מתהלות ישראל בלשונם הם : הם, בני אדם, אומרים : יתגדל ויתקדש שמי' רבא בעלמא די ברא כרעותי (קדיש על ארעא) כו', יהא שמי' רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי, ה"נו בדי העולמות : "לעלם", עולם האצילות, "ולעלמי" בריאה ויצירה, "עלמאי" עולם העשי. (כמ"ש בס' נפש החיים).

ושבח זה הנאמר מתהלות ישראל בשבח עצמי (ראה דברינו בח"ג פ"ב, בההפרש בין המלאכים שנבראו קדושים כנאמר "בורא קדושים", לבין ישראל המקדשים א"ע ככתוב קדושים תהיו והתקדשתם והייתם קדושים) — גדול כחו מאד ועלול לשדד את המערכות ולהשפיע היות בכל העולמות, מה שמאה"ש אין כחם בכך, ולפיכך נאמר הוא בלשון תרגום שלא יתקנאו במלאכי השרת.

2 באמירת הקדיש אל לכוון שהוא אומרו כדי להגן על המת אלא כל עיקר יכוון לקדש שמו הגדול יתברך ובזכות זה (שבגלל המת מתקדש ש"ש) ינצל מדין הגיהנום.

3 ראה מ"ש בזה עטרת זקנים כלל א' א'. ובעל זקן אהרן הרב המ"מ דחלקומיר (שער א' במאמר קדישין) הוסיף ע"ז ; והנראה שחטא חלול השם מלבד מה שהוא חטא כשהוא לעצמו אף גם משותף הוא בכל חטא ועון בשגם שנתכפרו עונותיו בתשובה ויוכ"פ בפרט ביסורין — מ"מ דרוש לתקן עון חה"ש, ובשביל כך אומרים יתגדל ויתקדש שמי' רבא. וראה לשון הגמ' (יומא פ"ו :) ורמב"ם (תשובה ספ"א) ויש לדבר בזה.